

наповненні навчальних дисциплін за університетського навчання. Правильно-організована освіта студентів, залучення їх до соціальних зв'язків забезпечує ціннісний розвиток, формує поведінку та внутрішній світ.

При цьому цінності виконують дві провідні функції:

1. Слугують основою формування і збереження ціннісної орієнтації в свідомості людей, відтак дозволяють індивіду зайняти певну позицію, знайти точку зору, дати оцінку.

2. Цінності вмотивовують майбутню професійну діяльність і поведінку, оскільки орієнтація людини в світі і наміри до досягнення окремих цілей співвідносяться з цінностями, включеними в структуру особистості. Система цінностей має «горизонтально – вертикальну» структуру. Під горизонтальною структурою мається на увазі впорядкованість цінностей «у паралельній послідовності», тобто ієрархія значимих і не значимих цінностей. Під вертикальною структурою розуміється включення індивідуальних систем цінностей у систему цінностей суспільства в цілому.

Отже, вища освіта є тим чинником у розвитку свідомості особистості, що передбачає усвідомлення нею духовних, естетичних та ін. цінностей, які становлять суть існування людини загалом. Тому цінності мають велике значення і займають важливу роль у становленні майбутнього фахівця соціогуманітарних професій.

Список використаних джерел

1. Золотарьова О. В. Формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу : дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.07 – теорія і методика виховання / О. В. Золотарьова ; ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». – Слов`янськ, 2016. – 269 с.
2. Сердюк Л. З. Психологічні особливості ціннісних орієнтацій студентської молоді / Л. З. Сердюк // Освіта регіону. – 2012. – №. 2. – С. 311–317.
3. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2009. – №. 38. – С. 222–233.

Гречин Н.

*студентка I курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: к. соц. н., викладач кафедр і
психології та соціальної роботи THEU Біскуп В.С.*

АНОМІЯ: ЕКСКУРС В РЕАЛІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДІЙСНОСТІ

В історії будь-якого суспільства виникають такі ситуації, в яких спостерігаються руйнування певних цінностей через зневіру, розчарування та безвихідь, унаслідок чого люди втрачають сенс не тільки свого майбутнього, а й життя загалом. Сучасна історія українського суспільства пронизана глибокими протиріччями та колізіями, адже з року в рік українці виборюють добробут для майбутніх поколінь. Одним з важливих періодів у сучасній історії України є відсутність чітко означених векторів розвитку, зв'язків між історичним минулим та

бажаним майбутнім, безліч людей відчувають неабиякий тиск та напругу від такого перебігу подій, відбувається значний пресинг, який подекуди супроводжується виникненням аномічних станів. Аномія – це стан суспільної чи індивідуальної морально-психічної свідомості, який характеризується невизначеністю майбутніх планів, цілей, перспектив, втратою сенсу життя, а також процес оцінювання минулих дій як марних та безперспективних.

Розмірковуючи над проблемами свого часу, французький соціолог Еміль Дюркгейм вважає, що суспільна дезорганізація пов'язана із відсутністю чітко визначених взірців. Взірець, на думку вченого, це не тільки звичний спосіб дії, а перш за все обов'язковий спосіб дії, оскільки в певній мірі непідвладний індивідуальному свавіллю. Тільки сформоване суспільство користується моральною і матеріальною перевагою, необхідною для того, щоб мати силу закону для індивідів. Е. Дюркгейм наголошує, якщо аномія – це хвороба, то тому, що від неї страждає перш за все суспільство, яке, щоб жити, не може обійтись без згоди та урегульованості. Щоби аномія зникла, необхідно, на думку Е. Дюркгейма, щоб існувала чи сформувалась група, в якій могла би виникнути нині відсутня система взірців [1, с. 8-9]. Оскільки сукупність правил є певною формою, яку з часом набувають відносини, продовжує вчений, то стан аномії неможливий усюди, де солідарні органи знаходяться в достатньо щільному та тривалому переплетенні [1, с. 342].

Аналізуючи причини самогубства, Е. Дюркгейм зауважує, що аномія виступає регулярним і специфічним фактором суїциду. Отож, виявляється, підкреслює науковець, що мовиться про вид суїциду, котрий належить виокремити з-поміж інших. Вирізняється він тим, що залежить не від способів пов'язаності індивіда з суспільством, а від того, яким саме чином здійснює суспільство свій регулюючий вплив на окрему людину. Егоїстичний суїцид виникає через те, індивід не бачить у своєму житті ніякого сенсу; альтруїстичний суїцид походить від того, що цей сенс вбачається власне поза самим життям; третій же вид суїциду породжується тим, що людська діяльність приходить у стан безладу і людські суб'єкти зазнають від цього страждань. Зважаючи на його походження, ми називаємо цей вид самогубства аномічним суїцидом. [2, с. 317].

Отож, аномія у трактуванні Е. Дюркгейма – це стан суспільства чи особистісного самовідчуття, характерними рисами якого є слабкий консенсус, втрата цінностей або цілей, відсутність дієвих нормативних і моральних рамок, які врегульовують колективне та індивідуальне життя.

Значний внесок у розробку поняття «аномія» вніс американський соціолог Роберт Мертон, який у своїх працях зосереджує увагу на дослідженні соціального дисбалансу. Він вважає, що аномію варто розуміти як розлад в культурній структурі, який виникає через розбіжності між культурними нормами та цілями і соціально структурованими можливостями членів груп діяти у відповідності з ними [3, с. 284]. Отож, згідно цієї концепції, культурні цінності можуть спонукати до таких дій, які не відповідають декларованим цілям. Саме конфлікт між культурними цілями і неможливістю використовувати інституційні засоби створюють напругу, яка викликає аномію, уточнює науковець [3, с. 289].

Р. Мертон здійснив спробу віднайти відмінності між соціологічним та психологічним поняттям аномії в порівнянні з «простою» та «гострою» аномією. Проста – відноситься до стану порушення порядку в групі чи в суспільстві, в яких між системами цінностей відбуваються конфлікти, які проявляються у

занепокоєнні і відчутті роз'єднаності з групою. Гостра аномія відноситься до девальвації і дезінтеграції системи цінностей, яка проявляється в надмірній тривозі [3, с. 284].

Ознакою аномії в українському суспільстві є масова еміграція за кордон з метою задоволення власних базових потреб та потреб сім'ї, підтримки належного рівня життя. Культурні взірці володіння певними матеріальними зручностями виштовхують значну кількість громадян у закордонні мандрівки. За останніми даними у 2013-му вперше оформили дозвіл на перебування в країнах ЄС 236 тис. українців, у 2015-му – 493 тис., а протягом 2016-го – 589 тис. українців. Ці дані є яскравим показником того, що люди все більше зневірюються у перспективах кращого майбутнього у своїй вітчизні, розрив стандартів у можливостях задовольнити свої потреби у країні народження змушують значну кількість людей шукати кращої долі за кордоном.

Аномія спонукає великі групи людей обирати такі шляхи задоволення соціально схвалюваних цілей, які суперечать встановленим правилам та нормам, обирати асоціальні засоби досягнення успіху чи добробуту. В Україні, як і у всіх інших країнах, є злочинність, з якою важко боротись, адже розрив суспільних нормативів сприяє поширенню різних форм злочинності, оскільки людина в силу певних обставин, можливо й не зовсім бажаючи цього, скоює злочин та потрапляє в русло деструктивної поведінки. До прикладу, в Україні у минулому році, за даними Міністерства внутрішніх справ, було зареєстровано майже 496 тис. злочинів.

У сучасному суспільстві часто від аномічного самогубства гинуть самотні люди, які втратили свою життєву нішу, дружню чи родинну підтримку, душевний затишок. Сім'я є рятівним кругом, який утримує людину на поверхні «життєвого моря» навіть в ті години, коли його нещадно штормить. Куди йде зі своїми бідами чоловік чи дружина? Зрозуміло, в сім'ю. Зустрівши психологічну підтримку, людина має можливість розділити свої сумніви та психологічну невизначеність, унормувати розхитанні життєві пріоритети. Адже суїцид, висловлюючись сучасною термінологією, це деформація особистості, відображена через деформацію суспільства.

Одним з головних джерел стабільності та психологічного балансу особистості є її найближчі люди, сім'я та родина. Натомість у сучасному світі є дуже багато людей різного віку, які втратили своїх близьких і перебувають у кризових становищах, які часто спонукають до фатальних рішень. Що стосується сучасного українського суспільства, то події, які вирують в Україні, є не дуже втішними для її майбутнього розвитку. На даному етапі у державі є великий відсоток людей похилого віку, які залишились наодинці зі своїми переживаннями, емоціями, проблемами, натомість байдуже ставлення соціуму спонукає до самогубства як засобу вирішення життєвих негараздів. Люди, які прожили більшу частину свого життя, уже не бачать у минулому ніякого змісту, а в майбутньому відсутні яскраві цілі.

В Україні тривають військові дії, які забирають життя і на передовій, і в мирному житті. Повертаючись до своїх домівок, нещодавні бійці відчувають свою «інакшість», для них кризовий стан настає ще під час перебування у зоні військових дій, а повернувшись додому стан аномічного самогубства може не забаритись через розчарування у владі, невідповідності у ціннісних орієнтирах. Вітчизняні реалії є досить невтішними, оскільки не тільки люди мирних територій,

а й ті, які перебувають або ж були у зоні військових дій на Сході України знаходяться на межі вибору між життям і смертю. Є безліч людей, які переживають цей стан не менше гостро, ніж бійці, самотні люди, діти-сироти, діти із неповних або неблагополучних сімей теж перебувають в кризових станах і часто спостерігаються самогубства дітей, які у своєму ранньому віці вже встигли розчаруватись в усьому та за відсутності цілей і перспектив гублять своє життя. Отож, на даному етапі смерть, яку спричиняє аномія, значно поширюється в Україні, адже великий відсоток людей, які страждають від певних розчарувань, не знаходять сенсу життя, не ставлять цілей та зневірюються у майбутньому.

Аналізуючи ситуації, які зустрічаються у сьогоднішній та розглядаючи теорії Е. Дюркгейма можемо погодитись із його твердженнями та емпіричними дослідженнями щодо усіх видів самогубств, а зокрема і аномічного. У своїх працях він зауважує, що аномічне самогубство зустрічається переважно під час великих суспільних потрясінь, економічних криз, коли індивід втрачає здатність до соціальних перетворень і втрачає зв'язок із суспільством. Таким чином, ослаблення або відсутність суспільного порядку, нерегульована суспільна діяльність здатна принести негативний результат.

Зазначимо, що міркування Е. Дюркгейма та Р. Мертон є досить актуальними і для сьогоднішньої українських реалі. Відповідно, держава та органи влади, соціальні інститути, в компетенції яких знаходяться вирішення означених проблем, повинні активізувати свої зусилля щодо посилення суспільного консенсусу, долучитись до формування несуперечливих цінностей та бачень майбутнього розвитку українського суспільства. Аномія – це явище, яке охоплює не тільки окремих людей, а й суспільство загалом, це широкомасштабна проблема, яка на даному етапі вимагає консолідації усіх і кожного заради збереження життя теперішніх і майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Пер. с фр. и послесловие Л.Б. Гофмана. – М.: Наука, 1991. – 575 с.
2. Дюркгейм Е. Самогубство: Соціол. дослідж. / Пер. з фр. Л. Кононович. – К.: Основи, 1998. – 519 с.
3. Мертон Р. Соціальна теорія і соціальна структура / Пер. с англ. – М.: АСТ Москва, 2006. – 873 с.